

Onthophagus fracticornis

krokhornedyvel

Skalbaggar

NÄRA HOTAD (NT)

Klass Insecta (egentliga insekter), Ordning *Coleoptera* (skalbaggar), Familj *Scarabaeidae* (bladhorningar), *Onthophagus fracticornis* (Preysslér, 1790).

Beskrivning. En 6-9,5 mm lång bladhorning med starkt kullrig och knubbig kroppsform och kraftiga grävben. Kroppen är svart med tydlig bronsglans, täckvingarna ljus gulbruna med ett oregelbundet mönster av sammanflytande svarta fläckar. Huvudet är hos honan försett med tvärgående lister, hos hanen med ett m.el.m. välutvecklat, bakåtriktat horn. Skiljs från *O. nuchicornis* på att halssköldens sidor är konkavt insvängda bakom de något utstående framhörnena (se f.ö. denna). Däremot är *O. fracticornis* ytterst svårskild från *O. similis*, som dock har en sydligare utbredning, och saknas norr om Skåne, Blekinge, Halland, Öland och Gotland. Bestämningen bör därför kontrolleras av en specialist.

Utbredning och status. Tidigare utbredd och ställvis tämligen allmän i Syd- och Mellansverige norrut till Dalarna. Arten är idag mest frekvent i delar av Skåne samt på Öland och Gotland, men populationer finns också i vissa områden i Småland, Östergötland och Västergötland. Närmast i Danmark, Norge och Finland, vidare utbredd i större delen av Europa samt i Algeriet och österut till västra Asien. Rödlistad i Norge som hänsynskrävande. I Finland påträffades arten senast 1946, och är nu sannolikt utdöd.

Ekologi. Lever i spillning på torr, välhävdad betesmark. Främst på öppna, sandiga marker som de skånska sandfälten, men på Öland också på alvarmark med tunt jordtäckje, och på Gotland även i gles, hårt betad skog. Klarar ej av ett slutet vegetationstäckje med sammanhängande grässvål. Liksom hos övriga *Onthophagus*-arter gräver skalbaggen m.el.m. grunda gångar i marken under spillningshögen, vilka fylls med spillning. I dessa gångar läggs sedan äggen. Övervintrar som fullvuxen, och påträffas såväl på försommaren som på sensommaren.

Hot. Hotas framför allt av nerläggning av betesmark, men också av ändringar i betesdriften. Minskningen av arealen betesmark har slagit särskilt hårt mot de magra, sandiga markerna. Ett generellt sett lägre betestryck leder dessutom till en tätare vegetationsstruktur med färre markblottor. Detta leder till ett mindre gynnsamt mikroklimat, och den tätare grässvålen missgynnar också på ett mer direkt sätt de grävande arterna. Användandet av avmaskningsmedel (avermectiner) utgör en ytterligare belastning på populationer som redan är hårt trängda.

Åtgärder. Upprätthåll en relativt hård hävd av magra, ogödslade naturbetesmarker, och undvik användandet av avmaskningsmedel.

Litteratur

- Landin, B.-O. 1957. Bladhorningar. *Svensk Insektfauna* 9. Stockholm.
- Ljungberg, H. 2001. Inventeringsresultat: dyngbaggar. I. Croneborg, H. (red.): Skogsbeten. En metodstudie från Gotland. Länsstyrelsen i Gotlands län, Livsmiljöenheten, rapport 5, 2001.
- Ljungberg, H. 2002a. Bete, störning och biologisk mångfald i odlingslandskapet – hotade skalbaggar i öländska torrmarker. *Länsstyrelsen i Kalmar län, Miljöenheten, meddelande* 2002:20.
- Ljungberg, H. 2002b. Notes on North European *Onthophagus* Latr. (*Coleoptera: Scarabaeidae*). *Ent. Tidskr.* 123: 35–49.